

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Nota van antwoord
voornemen en voorstel participatie

380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten-Ens

Status: definitief

Datum: 12 mei 2023

1. Inleiding

Van 18 november tot en met 29 december 2022 heeft het voornemen en voorstel voor participatie van het project 380 kV-hoogspanningsverbinding Vierverlaten-Ens ter inzage gelegen. In die periode was het mogelijk om te reageren door een schriftelijke of mondelinge reactie te geven op het voornemen en het voorstel voor participatie. In totaal zijn negentien reacties binnengekomen, waarvan vijf van medeoverheden:

- Waterschap Noorderzijlvest;
- Provincie Fryslân;
- Provincie Overijssel;
- Gemeente De Fryske Marren; en
- Gemeente Noordenveld.

Eén indiener heeft een eerder ingediende reactie tijdens de inspraakperiode vervangen door een nieuwe reactie en de eerste reactie ingetrokken.

Op 1 december 2022 is door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat in samenwerking met TenneT een digitale informatieavond georganiseerd, waarin het project aan geïnteresseerden is toegelicht en vragen zijn beantwoord. Ook is toegelicht wanneer en op welke wijze op het voornemen en voorstel voor participatie kon worden gereageerd.

Hieronder vindt u de nota van antwoord. Hierin worden de reacties per onderdeel beantwoord. Ook wordt aangegeven of en hoe de reacties doorwerken in de concept notitie reikwijdte en detailniveau (concept NRD), de notitie kansrijke alternatieven (NKA, een bijlage bij de concept NRD) en/of het participatieplan.

2. Reacties

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
1.	Reactie 202200534		
1.1	Indiener vraagt om gedetailleerde kaart met daarop wegen en gebouwen.	Er is een projectatlas ingericht door TenneT, waarop de projectinformatie tot in detail is in te zien: https://tennet.projectatlas.app/vierverlaten-ens/ .	Geen.
2.	Reactie 202200535		
2.1	Indiener wil graag e-mails en/of nieuwsbrieven ontvangen om zodoende op de hoogte te blijven.	De websites van RVO (https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hsv-380-kv-vierverlaten-ens) en van TenneT (https://www.tennet.eu/nl/projecten/vierverlaten-ens-380-kv) geven de actuele projectinformatie weer. Indiener is toegevoegd aan de mailinglijst voor de digitale nieuwsbrief.	Geen.
3.	Reactie 202200537		
3.1	Indiener pleit ervoor geen nieuwe tracés aan te leggen, zoals bijvoorbeeld langs de A7. Volgens indiener leidt dit tot horizonvervuiling en doorkruisen van natuurgebieden. Voorkeur van indiener gaat uit naar het opschalen van bestaande tracés.	Het opwaarderen van bestaande verbindingen lost de verwachte knelpunten niet op. Dit blijkt ook uit het onderzoek naar nut en noodzaak (Nut en noodzaak netversterking Noord-Nederland, Berenschot, 2021). Eén van de projectuitgangspunten is dan ook de bouw van een nieuwe verbinding. Om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen is het uitgangspunt dat de nieuwe verbinding gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur wordt aangelegd.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
3.2	Indiener vindt de wijze van participatie (betrokkenheid/informatievoorziening) nog niet geheel helder.	Met de kennisgeving van het voornemen en voorstel voor participatie is iedereen geïnformeerd over het project. Bij vragen kunt u terecht bij de projectorganisatie en op de websites van RVO (https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hsv-380-kv-vierverlaten-ens) en van TenneT (https://www.tennet.eu/nl/projecten/vierverlaten-ens-380-kv). In de volgende fase wordt meer duidelijk over de mogelijke ligging van de hoogspanningsverbinding en de wijze waarop de omgeving wordt betrokken. In het participatieplan dat voor de volgende fase (tot voorkeursbeslissing) is opgesteld, is dat nader uitgewerkt.	Uitwerking betrokkenheid in participatieplan.
4.	Reactie 202200542		
4.1	Indiener pleit voor grijze hoogspanningsmasten, zodat deze minder lelijk zijn. Indiener pleit voor een onderzoek naar kleur van masten, om zo min mogelijk af te steken met landschap.	Dit aspect wordt meegenomen in het milieueffectrapport (MER). De inpassing van de nieuwe verbinding in het landschap is een belangrijk onderdeel van de verkenning (Plan-MER). Ook bij de planuitwerking (Project-MER) krijgt dit aspect aandacht. Met name in het Project-MER krijgt de kleur van de masten ook aandacht.	Geen doorwerking in NRD, krijgt wel een plaats in het Project-MER.
4.2	Indiener heeft geen vertrouwen in de participatie (wassen neus).	Met de kennisgeving van het voornemen en voorstel voor participatie is iedereen geïnformeerd over het project. Bij vragen kunt u terecht bij de projectorganisatie en op de websites van RVO (https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hsv-380-kv-vierverlaten-ens) en van TenneT	Uitwerking betrokkenheid in participatieplan.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		https://www.tennet.eu/nl/projecten/vierverlaten-ens-380-kv	
5.	Reactie 202200545		
5.1	Indiener vraagt zich af of het 110 kV tracé dat langs woning indiener loopt onderdeel is van de varianten.	In de kennisgeving is een zoekgebied aangewezen. Binnen dit zoekgebied is gezocht naar alternatieve routes die combineren of bundelen met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau is opgenomen welke alternatieven in het Plan-MER nader worden onderzocht. De 110 kV-verbinding nabij de woning van indiener is in de concept notitie reikwijdte en detailniveau niet opgenomen als tracéalternatief. De 220 kV-verbinding aan de andere zijde van de rijksweg A32 is wel een tracéalternatief. De woning van indiener ligt op circa 2,5 kilometer van deze verbinding, waarmee de woning op de rand van de te onderzoeken corridor ligt.	Geen.
5.2	Indiener vraagt zich af wat de afstand is tussen de verschillende tracés en Natura 2000-gebied De Deelen.	Het Natura 2000-gebied De Deelen is bij ons bekend. De ligging van de natuurgebieden heeft al een rol gespeeld in de selectie van alternatieven (zeef 2 in de notitie kansrijke alternatieven). De kansrijke alternatieven uit de notitie kansrijke alternatieven worden in het vervolg nader onderzocht om te komen tot een voorkeursbeslissing. Daarbij zal het aspect Natura 2000 een rol spelen. De exacte ligging van de tracéalternatieven is op dit moment nog niet bekend. De kortste afstand van de bestaande 220 kV-verbinding tot het Natura 2000-gebied De Deelen is circa 2,5 kilometer. De bestaande 110 kV-verbinding	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		ligt op kortere afstand, maar dat is geen alternatief dat is opgenomen in de concept notitie reikwijdte en detailniveau en wordt niet nader onderzocht.	
6.	Reactie 202200548		
6.1	Indiener maakt zich zorgen over schaarse ruimte in Nederland, en dringt aan op contact met provincies en gemeenten om raakvlakken met andere ontwikkelingen duidelijk te krijgen/te prioriteren.	In het kader van het participatietraject is er afstemming met de betrokken provincies en gemeenten. Dit is een doorlopend proces. Andere ontwikkelingen worden continu ingebracht.	Uitwerking in participatieplan.
6.2	Indiener merkt op dat het kaartje in de krant niet terug te vinden is op tennet.eu en ook niet bij het RVO. Indiener vraagt zich daardoor af of de indicatieve tracés wel kloppen.	Op de website van RVO is het voornemen en voorstel voor participatie opgenomen. Daarin is ook het zoekgebied opgenomen. Op de website van TenneT is ook een projectatlas opgenomen met daarin de indicatieve tracéalternatieven: https://tennet.projectatlas.app/vierverlaten-ens/ . Op dit moment zijn de tracés indicatief. Deze worden nader uitgewerkt in het vervolg van het project.	Geen.
6.3	Indiener vindt dat hij voldoende wordt betrokken.	Voor kennisgeving aangenomen.	Geen.
6.4	Eén van de indicatieve tracés loopt langs Emmeloord. Indiener hoopt dat bestaande structuren zoals vaarten en de A6 gevolgd worden, en er uit de buurt van woningen wordt gebleven.	Eén van de projectuitgangspunten is dat nieuwe doorsnijdingen in het landschap zo veel mogelijk worden voorkomen. Om dit te bereiken worden tracéalternatieven waar mogelijk gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. Bij de selectie van kansrijke alternatieven (notitie kansrijke alternatieven) is rekening gehouden met concentraties van bebouwing en gevoelige bestemmingen.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
7.	Reactie 202200560, GS van de provincie Overijssel		
7.1	Indiener maakt kenbaar dat voorkeur uitgaat naar combineren van beide masten op één mast, in plaats van bundeling.	Een uitgangspunt, in lijn met de nationale omgevingsvisie (NOVI), is om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen. De nieuwe verbinding wordt, waar mogelijk, gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. In de trechtering van zoekgebied naar kansrijke alternatieven (notitie kansrijke alternatieven) is in zee 2 combinatie gunstiger beoordeeld dan bundeling. De effecten voor het landschap zijn dan naar verwachting minder groot. In het vervolg van de verkenning worden de effecten nader onderzocht.	Geen.
7.2	Indiener adviseert om een nieuw tracé bij voorkeur te combineren met de bestaande 220kV-verbinding en als dat niet kan met de 110kV-verbindingen in het zoekgebied. Als dat niet kan zou gekeken moeten worden naar de mogelijkheid van aansluiten op (boven)regionale infrastructuur. Pas als dit allemaal niet mogelijk blijkt te zijn, zou een geheel nieuw tracé in overweging genomen moeten worden. Deze voorkeursvolgorde doet recht aan de principes van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik.	De reactie van indiener sluit aan op de uitgangspunten zoals die gehanteerd zijn bij de selectie van kansrijke alternatieven (notitie kansrijke alternatieven). In de concept notitie reikwijdte en detailniveau zijn alleen alternatieven opgenomen die combineren of bundelen met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
7.3	Indiener wijst op het viertal Natura 2000-gebieden en het drietal NNN gebieden dat doorkruist wordt door de indicatieve tracés. Indiener benadrukt het beschermingsregime dat van toepassing is op deze gebieden. Het gebied is aangemerkt als provinciaal toeristisch product vanwege de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarde.	De ligging van de natuurgebieden en beschermde cultuurhistorische waarden hebben al een rol gespeeld in de selectie van alternatieven (zeef 2 in de notitie kansrijke alternatieven). De kansrijke alternatieven worden in het vervolg nader onderzocht om te komen tot een voorkeursbeslissing. Daarbij zullen de ecologische en cultuurhistorische waarden nader onderzocht worden. De exacte ligging van de tracéalternatieven is op dit moment nog niet bekend.	Geen.
8.	Reactie 202200561		
8.1	Indiener vraagt zich af waarom ondergrondse bekabeling geen optie is voor het tracé.	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380 kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau (zie paragraaf 2.3.3 van de bijlage notitie kansrijke alternatieven) is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd.	Motivering projectuitgangspunt 'bovengronds, tenzij' in concept NRD.
8.2	Nader onderzoek naar gezondheid en uitzicht voor bewoners/omwonenden.	De effecten op gezondheid en uitzicht worden per alternatief in het Plan-MER en Project-MER in beeld gebracht.	Uitwerking in concept NRD. Toevoegen? plan en project MER?
9.	Reactie 202200572, bewonersvereniging Emmeloord		
9.1	Indiener benadrukt dat een groep bewoners, ondanks dat zij in het zoekgebied wonen, niet zijn	De door TenneT georganiseerde inloopbijeenkomst van 12 december 2022 richtte zich op de ontwikkelingen van het hoogspanningsstation Ens. De	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	geïnformeerd over de bijeenkomst van maandag 12 december 2022. In de toekomst hopen zij beter op de hoogte te worden gehouden.	direct omwonenden van dit station zijn, in afstemming met de gemeente Noordoostpolder, hiervoor uitgenodigd. Voor de nieuwe verbinding van Vierverlaten naar Ens geven de websites van RVO (https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hsv-380-kv-vierverlaten-ens) en van TenneT (https://www.tennet.eu/nl/projecten/vierverlaten-ens-380-kv) de actuele projectinformatie weer. Indiener is toegevoegd aan de mailinglijst voor de digitale nieuwsbrief.	
9.2	De indiener dringt aan op het gebruik van bestaande tracés om verrommeling van het landschap te voorkomen. Ook lijkt het de indiener niet raadzaam om een nieuw tracé uit te werken samen met een nieuwe treinverbinding, omdat de treinverbinding een 'internationaal gebeuren' is en pas na 2035 gaat spelen.	Een uitgangspunt, in lijn met de nationale omgevingsvisie (NOVI), is om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen. De nieuwe verbinding wordt, waar mogelijk, gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. In het vervolg van de verkenning wordt nader ingezoomd op de inpassingsmogelijkheden van de verbinding nabij deze bestaande infrastructuur. Daarbij wordt ook rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en plannen. Er vindt afstemming plaats met de projectorganisatie van de Lelylijn.	Geen.
9.3	Indiener stelt drie alternatieve tracés voor. Het eerste voorstel betreft het traject Afsluitdijk-IJsselmeer-Diemen, langs de windmolens in het IJsselmeer. Deze optie is wellicht duurder, maar geeft	Dit alternatief is beoordeeld in de notitie kansrijke alternatieven. Daarbij is geconstateerd dat het tracéalternatief over de Afsluitdijk niet voldoet aan de projectuitgangspunten. Een nadere motivering is opgenomen in de notitie kansrijke alternatieven, dat een bijlage bij de concept NRD is.	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	geen belemmeringen voor het kleine cultuurlandschap. Er staan ten slotte ook windmolens met verbindingkabels, aldus de indiener.		
9.4	Het tweede voorstel betreft het tracé Lemmer via de oude 110KV Vollenhove-Kraggenburg naar Ens.	Dit alternatief is beoordeeld in de notitie kansrijke alternatieven. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten en bovendien als kansrijk is beoordeeld. Het alternatief zal dan ook deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).
9.5	Het derde voorstel is een tracé dat ten westen van de A6 loopt, tussen Lemmer en Ens.	Dit alternatief was al opgenomen als indicatief tracéalternatief in de kennisgeving van het voornemen en voorstel participatie. Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten en bovendien als kansrijk is beoordeeld. Het alternatief zal dan ook deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	Geen.
10.	Reactie 202300062, van GS van provincie Fryslân		
10.1	Indiener verzoekt om een tracé langs de vaarverbinding Delfzijl-Lemmer te onderzoeken.	Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1), maar vervolgens als niet kansrijk is beoordeeld (zeef 2). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).
10.2	Indiener verzoekt om een tracé langs de A7/A32 te onderzoeken.	Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1), maar vervolgens als niet kansrijk is beoordeeld	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		(zeef 2). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	
10.3	Indiener verzoekt om een tracé in combinatie met toekomstige Lelylijn te onderzoeken.	De Lelylijn is mogelijk beoogd langs de A6/A7. Dit alternatief was al opgenomen als indicatief tracéalternatief in de kennisgeving. Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1) en bovendien als kansrijk is beoordeeld (zeef 2). Het alternatief zal dan ook deel uitmaken van het vervolgonderzoek. In het vervolg van de verkenning wordt nader ingezoomd op de inpassingsmogelijkheden van de verbinding nabij deze bestaande infrastructuur. Daarbij wordt ook rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en plannen. Er vindt afstemming plaats met de projectorganisatie van de Lelylijn.	Geen.
10.4	Indiener verzoekt om een ondergronds tracé te onderzoeken.	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau (zie paragraaf 2.3.3 van de bijlage notitie kansrijke alternatieven) is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd.	Motivering projectuitgangspunt 'bovengronds, tenzij' in concept NRD.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
10.5	Indiener verzoekt om de mogelijkheden van het benutten van warmte die vrijkomt bij het transport van elektriciteit te onderzoeken.	Het benutten van de warmteontwikkeling bij bovengrondse hoogspanningsverbindingen is op dit moment niet mogelijk en wordt wereldwijd nergens toegepast.	Geen.
10.6	Indiener verzoekt om nut en noodzaak van (toekomstige) regionale koppelingen met de 380 kV verbinding te onderzoeken.	In het onderzoek naar nut en noodzaak (Berenschot, 2021) is geconcludeerd dat een nieuwe hoogspanningsverbinding tussen de bestaande hoogspanningsstations Vierverlaten en Ens nodig is. Er is op dit moment geen aanleiding om andere koppelingen met het bestaande 110/220 kV-net te maken. Daarmee leidt dit project niet direct tot ruimte op het onderliggende net. De (indirecte) gevolgen voor het lokale elektriciteitsnet zijn in de concept NRD nader toegelicht.	Geen.
11.	Reactie 202200609, Gemeente De Fryske Marren		
11.1	Indiener doet verzoek om rekening te houden met steeds groter wordende magneetveldzones die in eerder stadium zijn benoemd door voormalige gemeente Skarsterlân.	Het voorzorgbeleid van het rijk wordt gevolgd. Bij de selectie van kansrijke alternatieven (notitie kansrijke alternatieven) is rekening gehouden met concentraties van bebouwing en gevoelige bestemmingen. In zowel het Plan-MER als het Project-MER wordt dit aspect betrokken.	Uitwerking in de concept NRD.
11.2	Indiener geeft aan dat er in de bestaande situatie sprake is van hoogspanningslijnen die pal langs woningen lopen (b.v. Jousterweg 241 Oudehaske). Dit is een goed moment om dit aan te passen volgens de indiener. In de oude plannen was sprake van te verwijderen masten,	Het behoort niet direct tot de scope van dit project. Waar mogelijk zal hier rekening mee worden gehouden als dit tracé als voorkeursalternatief wordt gekozen.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	het opruimen van de oude masten in deze situaties vindt indiener van belang om mee te nemen in het onderzoek; waar mogelijk ruim oude masten op en combineer in één mast.		
11.3	Indiener is van mening dat additionele masten niet wenselijk zijn met het oog op de ruimtelijke kwaliteit, daarom dient ondergrondse aanleg te worden onderzocht.	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau (zie paragraaf 2.3.3 van de bijlage notitie kansrijke alternatieven) is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd. Om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen wordt, waar mogelijk, gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur.	Motivering projectuitgangspunt 'bovengronds, tenzij' in concept NRD.
11.4	Indiener geeft aan dat een te nadrukkelijke verbinding met A7/A6 niet wenselijk is, gezien knooppunt Joure niet te veel verstoord dient te worden door hoogspanningslijnen met een industrieel karakter. Temeer omdat de route gereserveerd moet blijven voor de mogelijke komst van de Lelylijn, aldus de indiener.	Het tracéalternatief A6/A7 is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1) en bovendien als kansrijk is beoordeeld (zeef 2). Het alternatief zal dan ook deel uitmaken van het vervolgonderzoek. In het vervolg van de verkenning wordt nader ingezoomd op de inpassingsmogelijkheden van de verbinding nabij deze bestaande infrastructuur. Daarbij wordt ook rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		plannen. Er vindt afstemming plaats met de projectorganisatie van de Lelylijn.	
11.5	Indiener suggereert een onderzoek naar de nut en noodzaak van regionale koppelingen met een 380 KV verbinding op de lange termijn.	In het onderzoek naar nut en noodzaak (Berenschot, 2021) is geconcludeerd dat een nieuwe hoogspanningsverbinding tussen de bestaande hoogspanningsstations Vierverlaten en Ens nodig is. Er is op dit moment geen aanleiding om aanvullende koppelingen met het bestaande 110/220 kV-net te maken. Daarmee leidt dit project niet direct tot ruimte op het onderliggende net. De (indirecte) gevolgen voor het lokale elektriciteitsnet zijn in de concept NRD nader toegelicht.	Geen.
11.6	Indiener ziet graag dat er een factsheet wordt opgesteld over belangrijke onderwerpen als afstand tot woningen, magneetveld boven grond en onder de grond, hoogte masten, mogelijkheden combineren e.d.	Deze onderwerpen zullen op meerdere manieren worden gecommuniceerd. Te denken valt aan de website, technische informatiemarkt, informatieavonden, factsheets etc.	Geen.
11.7	Indiener geeft aan dat bij de keuze voor het tracé het behoud van de bestaande woningen het uitgangspunt moet zijn, in plaats van het slopen van woningen.	Bij de keuze voor een alternatief vindt een afweging van een groot aantal aspecten plaats. Bebouwing, en gevoelige bestemmingen in het bijzonder, is één van de aspecten. Het zoveel mogelijk vermijden van bebouwing is daarbij het uitgangspunt. Op dit moment is niet uit te sluiten dat een gering aantal woningen toch zal moeten worden uitgekocht. Daarvoor zijn ook voldoende regelingen beschikbaar.	Geen.
11.8	Indiener verzoekt nadrukkelijk aandacht voor de discussie Rotstergaast over ondergrondse	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden	Motivering projectuitgangspunt

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	aanleg, zie de brieven van de bewoners en plaatselijk belang.	aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau (zie paragraaf 2.3.3 van de bijlage notitie kansrijke alternatieven) is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd.	'bovengronds, tenzij' in concept NRD.
12.	Reactie 202200603		
12.1	Indiener hoopt dat in de afwegingen wordt meegenomen dat het transformatorstation Zeijerveen binnen de normafstand van een woonwijk ligt en momenteel een capaciteitsvergroting ondergaat. Een verdere capaciteitsvergroting, indien noodzakelijk voor de 380 kV lijn, zou onwenselijk zijn en vrijwel zeker tot procedures door omwonenden leiden volgens de indiener.	Gelet op de scope van het project sluit de nieuwe hoogspanningsverbinding van Vierverlaten naar Ens niet aan op tussenliggende hoogspanningsstation en daarmee ook niet op hoogspanningsstation Zeijerveen. Als gevolg van dit project vindt in beginsel dan ook geen uitbreiding van het hoogspanningsstation plaats.	Geen.
12.2	Indiener is van mening dat er nu te weinig informatie beschikbaar is voor goede participatie. Het is niet duidelijk of de nieuwe 380 kV lijnen wel aan de bestaande masten toegevoegd kunnen worden of dat er een nieuwe rij masten nodig is. Of bijvoorbeeld of de nieuwe 380 kV lijn bij bestaande transformatorstations aan de onderliggende netten verbonden zal	Participatie vindt in dit project al vroegtijdig plaats. Het gevolg daarvan is dat onder meer de technische details nog niet bekend zijn. Naarmate het project vordert zullen meer details van het onderzoek bekend zijn en zal ook een andere vorm van participatie plaatsvinden. Dit is uitgewerkt in het participatieplan. Het uitgangspunt is dat de nieuwe verbinding combineert of bundelt met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. Conform de projectuitgangspunten is	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	worden (en daarmee potentieel grotere geluidshinder voor eventuele omwonenden zal veroorzaken).	geen koppeling voorzien met hoogspanningsstation Zeijerveen of een ander hoogspanningsstation tussen Vierverlaten en Ens.	
12.3	Indiener vraagt zich af of er nog een technische haalbaarheidsstudie volgt, met een conceptueel ontwerp als resultaat. Op basis hiervan wordt participatie makkelijker.	De (technische) haalbaarheid speelt in elke fase van het project een rol. Deze wordt steeds verder uitgewerkt en concreter vormgegeven.	Geen.
13.	Reactie 202200604, Collectief Groningen West		
13.1	Indiener benadrukt dat een mogelijk tracé één of meerdere weidevogel-kerngebieden doorkruist. Daarom stelt indiener voor om het beoogde tracé aan te laten sluiten op bestaande hoogspanningstracés, of ondergronds aan te leggen in of nabij de weidevogel-kerngebieden.	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380 kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept notitie reikwijdte en detailniveau (zie paragraaf 2.3.3 van de bijlage notitie kansrijke alternatieven) is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd. Een ander uitgangspunt is om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen en de hoogspanningsverbinding gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur aan te leggen. Bij het beoordelen van kansrijke alternatieven is gekeken naar de weidevogelgebieden. De effecten op de weidevogelgebieden zullen bij het Plan- en Project-MER steeds gedetailleerder worden onderzocht.	Motivering projectuitgangspunten in concept NRD.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
13.2	Indiener wil hoe dan ook graag betrokken worden bij het onderzoek naar het uiteindelijke tracé, om zodoende de belangen van de weidevogels te kunnen behartigen.	In het participatieplan is aangegeven op welke wijze participatie plaatsvindt in de volgende fase, waarin gekomen wordt tot een voorkeursbeslissing. Partijen als het CGW worden in die fase betrokken.	Uitwerking in participatieplan.
14.	Reactie 202200605, Gemeente Noordenveld		
14.1	Indiener gaat er van uit dat door de realisatie van de nieuwe 380 kV-verbinding ruimte ontstaat op het onderliggende net en vraagt wat dit betekent voor de lokale ontwikkelingen en wat de ruimtelijke effecten van een mogelijke nieuwe verbinding zijn. De indiener hoopt deze duidelijkheid te krijgen in de Notitie van Reikwijdte en Detailniveau.	In het onderzoek naar nut en noodzaak (Berenschot, 2021) is geconcludeerd dat een nieuwe hoogspanningsverbinding tussen de bestaande hoogspanningsstations Vierverlaten en Ens nodig is. Er is op dit moment geen aanleiding om aanvullende koppelingen met het bestaande 110/220 kV-net te maken. Daarmee leidt dit project niet direct tot ruimte op het onderliggende net. De (indirecte) gevolgen voor het lokale elektriciteitsnet zijn in de concept NRD nader toegelicht. De ruimtelijke effecten worden in het Plan-MER nader onderzocht worden. In het concept NRD staat aangegeven wat onderzocht wordt en op welke manier.	Uitwerking in concept NRD.
14.2	Indiener benadrukt de waarde van het karakteristieke laagveenontginningenlandschap en het esdorpenlandschap rond Norg. Indiener hoopt dat er rekening wordt gehouden met deze gebieden bij de bepaling van het uiteindelijke tracé.	Landschappelijke en cultuurhistorische waarden hebben al een rol gespeeld in de selectie van alternatieven (zieef 2 in de notitie kansrijke alternatieven). In het Plan-MER worden de effecten van de alternatieven op dit thema nader in beeld gebracht. Mede op basis van de uitkomsten van het Plan-MER wordt een voorkeursbeslissing genomen.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
15.	Reactie 202200607		
15.1	<p>Indiener stelt 7 tracés voor, waarbij er zoveel mogelijk rekening is gehouden met bestaande verbindingen en Natura 2000 gebieden.</p> <p>Optie A loopt langs de A7 naar Heerenveen, daarna via de A32 naar het zuiden. Het laatste stuk naar Ens loopt parallel met de bestaande verbinding naar Zwolle.</p>	<p>Alternatief A is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1), maar vervolgens als niet kansrijk is beoordeeld (zeef 2). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.</p>	<p>Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).</p>
15.2	<p>Optie B loopt ten oosten van Roden en Appelscha, om vervolgens af te buigen via de westkant van Dwingeloo om bij Meppel de A32 te kruisen. Het laatste stuk naar Ens loopt parallel met de bestaande verbinding naar Zwolle.</p>	<p>Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief past binnen de uitgangspunten (zeef 1), maar vervolgens als niet kansrijk is beoordeeld (zeef 2). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.</p>	<p>Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).</p>
15.3	<p>Optie C loopt net als optie A langs de A7 naar Heerenveen, maar buigt na de kruising met de N392 af naar het westen om Heerenveen aan de westkant te passeren. Daarna wordt er via Vollenhove aangesloten op de bestaande verbinding naar Zwolle.</p>	<p>Het alternatief valt binnen de corridors van 2,5 kilometer aan weerszijden van de alternatieven die zijn beoordeeld en optie C is dan ook niet als zelfstandig alternatief toegevoegd.</p>	<p>Geen.</p>
15.4	<p>Optie D loopt net als Optie A en C via de A7 naar Heerenveen, om vervolgens aan te sluiten op de bestaande 220 kV verbinding tussen</p>	<p>Het alternatief valt binnen de corridors van 2,5 kilometer aan weerszijden van de alternatieven die zijn beoordeeld en optie D is dan ook niet als zelfstandig alternatief toegevoegd.</p>	<p>Geen.</p>

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	Oudehaske en Ens. Deze optie loopt dus niet langs de oostkant van de Noordoostpolder zoals bij optie A en C wel het geval is, maar in een vrijwel rechte lijn naar het zuiden via Luttelgeest.		
15.5	Optie E loopt via de A7 naar Heerenveen en vervolgens via de A6 door naar Lemmer. Hier wordt de A6 verder gevolgd tot vlak voor Bant, waar een knik naar het oosten wordt gemaakt. De N50 wordt aan de oostkant gevolgd om bebouwde kom Emmeloord te vermijden en zo in Ens te eindigen.	Het alternatief valt binnen de corridors van 2,5 kilometer aan weerszijden van de alternatieven die zijn beoordeeld en optie E is dan ook niet als zelfstandig alternatief toegevoegd.	Geen.
15.6	Optie F loopt langs de oostkant van Roden en maakt vlak voor Veenhuizen een knik naar het westen. Daarna wordt vlak voor Heerenveen aangesloten op de A7 om tot aan Lemmer parallel te lopen aan de A6. Bij Lemmer buigt het tracé iets af naar het oosten, om net als optie C via Vollenhove aan te sluiten op de bestaande verbinding naar Zwolle.	Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief niet past binnen de uitgangspunten omdat voor een aanzienlijk deel niet gebundeld of gecombineerd wordt (zeef 1). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).
15.7	Optie G loopt vergeleken met de andere opties een stuk noordelijker. Via Buitenpost, Burgum wordt er aangesloten op het verdeelstation Oudehaske. Hierna wordt eenzelfde	Het alternatief is in de notitie kansrijke alternatieven beoordeeld. Daarbij is geconstateerd dat dit tracéalternatief niet past binnen de uitgangspunten omdat voor een aanzienlijk deel niet gebundeld of	Beoordeling nieuw alternatief in notitie kansrijke alternatieven (bijlage bij cNRD).

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	traject als optie D gevolgd, via Luttelgeest naar Ens.	gecombineerd wordt (zeef 1). Het alternatief zal dan ook geen deel uitmaken van het vervolgonderzoek.	
16.	Reactie 202200610		
16.1	Indiener draagt 'ruimtelijke kwaliteit' aan als voornaamste aandachtspunt in het uit te voeren onderzoek (Drachten, Heerenveen en dan door naar Emmeloord). Dat zou je nooit meer kunnen herstellen. De andere opties zijn al geplaagd en getekend door obstakels, aldus de indiener.	Elk alternatief heeft effecten, zo ook op het landschap en andere onderdelen van de fysieke leefomgeving. In het MER worden de milieueffecten van de alternatieven in beeld gebracht. Daarbij zullen de landschappelijke en cultuurhistorische waarden onderzocht worden. Mede op basis van de uitkomsten van het Plan-MER wordt een voorkeursbeslissing genomen.	Geen.
17.	Reactie 202200611, Verenigde Wijkraden Hoogkerk en omgeving (VWH)		
17.1	Voorkeur van indiener gaat uit naar tracé 1 of 3, omdat het tracé daar wordt gecombineerd met al bestaande hoogspanningsleidingen. Ook vraagt de indiener om meer aandacht voor ondergrondse aanleg, met name waar natuurgebieden moeten worden doorkruist.	Een uitgangspunt, in lijn met de nationale omgevingsvisie (NOVI), is om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen. De nieuwe verbinding wordt, waar mogelijk, gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur. Bij de selectie van kansrijke alternatieven (notitie kansrijke alternatieven) is in zeef 2 combinatie gunstiger beoordeeld dan bundeling. De effecten voor het landschap zijn dan naar verwachting minder groot. In het vervolg van de verkenning worden de effecten nader onderzocht. In de NOVI heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden	Uitwerking in concept NRD.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept NRD is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd.	
17.2	Indiener vraagt aandacht voor inpassing van het nieuwe tracé rond Vierverlaten. De afbraak van de oude leidingen en de groene afhechting van het station moeten nog plaatsvinden, en worden bij voorkeur van de indiener niet vertraagd door de nieuwe plannen.	Het project Noordwest 380 kV fase 1 (de aanleg van een nieuwe 380 kV-verbinding tussen Eemshaven en Vierverlaten) wordt niet vertraagd door dit project. De inpassing van de nieuwe verbinding in het landschap is een onderdeel van de verkenning (Plan-MER). Ook bij de planuitwerking (Project-MER) krijgt dit aspect aandacht.	Geen.
17.3	Indiener doet verzoek om voldoende compensatiegelden beschikbaar te stellen, om optimale inpassing van de nieuwe lijn mogelijk te maken in overleg met de lokale natuur- en bewonersorganisaties.	Bij de verdere uitwerking van het project ontstaat meer inzicht in de effecten. Een deel van de effecten zal mogelijk gemitigeerd of gecompenseerd worden. Of dit daadwerkelijk nodig is, zal moeten blijken uit het MER. Waar dat aan de orde is zal het project voorzien in deze maatregelen. Dit is aan de orde in de planuitwerkingsfase en zal moeten blijken uit het Project-MER.	Geen
17.4	Indiener wil de projectorganisatie uitnodigen op haar bestuursvergadering voor een toelichting op onderdelen.	De projectorganisatie is beschikbaar om een nadere toelichting te geven. U kunt hiervoor contact opnemen met vierverlatenens@tennet.eu	Geen.
17.5	Indiener wil graag regelmatig op de hoogte gehouden worden via nieuwbrieven en/of bewonersbijeenkomsten.	Bij de verdere uitwerking van het project wordt voorzien in het op de hoogte houden van de omgeving, bijvoorbeeld door nieuwbrieven en bijeenkomsten. Actuele projectinformatie kunt u vinden op de websites van RVO	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		<p>(https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hsv-380-kv-vierverlaten-ens) en van TenneT (https://www.tennet.eu/nl/projecten/vierverlaten-ens-380-kv).</p>	
18.	Reactie 202200612, Natuur en Milieufederaties Flevoland, Groningen, Friesland en Drenthe		
18.1	<p>Indiener is zich bewust van de noodzaak van nieuwe hoogspanningsverbindingen ter bevordering van de energietransitie. Daarbij streeft indiener naar behoud van natuur en biodiversiteit. Daarvoor neemt indiener drie uitgangspunten in.</p>	<p>Voor kennisgeving aangenomen.</p>	<p>Geen.</p>
18.2	<p>Uitgangspunt 1: De nieuwe hoogspanningsverbinding doorsnijdt geen natuur. Hiermee doelt de indiener op Natura2000-gebieden of gebieden die aangewezen zijn als Natuur Netwerk Nederland, maar ook gebieden zonder officiële status die toch waardevolle natuurwaarden hebben.</p>	<p>Op basis van de uitgangspunten uit het voornemen lijkt het geheel vermijden van natuurgebieden niet mogelijk. Uit de notitie kansrijke alternatieven blijkt dat alle verbindingsalternatieven (corridors met breedte van 5 km) natuurgebieden doorsnijden. Naar verwachting zal het Plan-MER inzichtelijk maken of en in welke mate alternatieven beschermde natuurgebieden doorsnijden en wat de effecten zijn.</p>	<p>Geen.</p>
18.3	<p>Uitgangspunt 2: De nieuwe hoogspanningsverbinding tast de landschappelijke waarden zo min mogelijk aan en draagt niet bij aan verrommeling.</p>	<p>Om nieuwe doorsnijdingen in het landschap te voorkomen is het uitgangspunt dat de nieuwe verbinding gecombineerd of gebundeld met bestaande hoogspanningsverbindingen of bovenregionale infrastructuur wordt aangelegd. Met</p>	<p>Geen.</p>

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
		dit uitgangspunt wordt ook beoogd verrommeling te voorkomen.	
18.4	Uitgangspunt 3: De nieuwe hoogspanningsverbinding wordt niet in weidevogelgebied aangelegd. Ook mogen de hoogspanningslijnen (trek)vogels niet hinderen. Er moet dus rekening worden gehouden met de trekroutes van vogels.	Op basis van de uitgangspunten uit het voornemen lijkt het geheel vermijden van weidevogelgebied niet mogelijk. Uit de notitie kansrijke alternatieven blijkt dat alle verbindingsalternatieven (corridors met breedte van 5 km) weidevogelgebied doorsnijden. Naar verwachting zal het Plan-MER inzichtelijk maken of en in welke mate alternatieven weidevogelgebied doorsnijden en wat de effecten zijn.	Geen.
18.5	Indiener vindt dat er geen natuur verloren mag gaan, er bij voorkeur natuur bijkomt en ruimhartig moet worden gecompenseerd.	In het Plan-MER worden de milieueffecten van de alternatieven in beeld worden gebracht, daaronder begrepen de effecten op beschermde natuurgebieden. Mede op basis hiervan wordt een keuze voor een voorkeursalternatief gebaseerd.	Geen.
18.6	De voorkeur gaat uit naar ondergronds om flora en fauna te sparen.	In de nationale omgevingsvisie (NOVI) heeft het rijk als uitgangspunt opgenomen dat nieuwe 380kV-verbindingen in beginsel bovengronds worden aangelegd. Dit is dan ook als projectuitgangspunt opgenomen. In de concept NRD is de reden voor dit uitgangspunt nader gemotiveerd. Gedeeltelijke ondergrondse aanleg kan worden overwogen als zich ruimtelijke knelpunten voordoen en uit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid gewaarborgd is.	Motivering projectuitgangspunt 'bovengronds, tenzij' in concept NRD.
18.7	Indiener vraagt om een afweging tussen lengte van het tracé, de kosten en de impact op natuur. Het uitgangspunt moet zijn om de natuur uit te breiden en de landschapskwaliteit te verbeteren.	In de integrale effectenanalyse worden de effecten zoals genoemd in beeld gebracht. Uitgangspunt voor het project is dat effecten waar nodig worden gemitigeerd of gecompenseerd. Uitbreiding van natuur of verbetering van de landschapskwaliteit is geen projectdoelstelling.	Geen.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
18.8	Indiener vraagt aandacht voor de vormgeving en hoogte van de masten.	De inpassing van de nieuwe verbinding in het landschap is onderdeel van de verkenning (Plan-MER). Om effecten in beeld te brengen worden een of meerdere standaardmasten gebruikt. Ook bij de planuitwerking (Project-MER) krijgt dit aspect aandacht. In het Project-MER gaat de aandacht uit naar de effecten op mastlocatie-niveau.	Uitwerking in concept NRD.
18.9	Indiener vraagt om in kaart te brengen hoeveel weidevogelgebied verstoord wordt en waar de trekroutes zich bevinden. Onderzocht moet worden hoe draadslachtoffers voorkomen worden en benut innovatieve manieren om draadslachtoffers te voorkomen.	De effecten op de weidevogelgebieden en de effecten op (trek)vogels zullen in het Plan-MER worden onderzocht. Met name in het Project-MER (na de voorkeursbeslissing) zal er aandacht zijn voor eventuele mitigerende maatregelen.	Geen.
18.10	Indiener verzoekt om te investeren in nieuwe natuur, agrarische natuur en landschapselementen in de omgeving ter vergroting van de biodiversiteit. Benut het tracé voor een ecologische inrichting en gebruik te gronden onder en naast de masten voor natuurvriendelijke energieopwekking.	Het vergroten van biodiversiteit is geen projectdoelstelling. Mitigerende maatregelen kunnen mogelijk wel aan de orde zijn als dat volgt uit de effectbeoordeling in het Plan- en Project-MER.	Geen.
18.11	De Natuur en Milieufederaties willen graag intensief betrokken worden bij de keuze voor de hoogspanningsverbinding. Bijvoorbeeld door betrokken te worden in de afweging tussen	U wordt betrokken bij de verdere uitwerking van de alternatieven die onderzocht worden in het Plan-MER en de daarop volgende stappen om te komen tot een voorkeursbeslissing. De wijze waarop dit gebeurt staat beschreven in het participatieplan.	Uitwerking in participatieplan.

Nr.	Inhoud reactie	Antwoord	Doorwerking cNRD/ NKA of participatieplan
	tracélengte, impact op landschap en natuurcompensatie/uitbreiding.		
19.	Reactie 20230002, Waterschap Noorderzijlvest		
19.1	Indiener verzoekt om de waterschappen vanaf het begin als (mede)overheid te betrekken, net zoals gemeenten en provincies in zowel het bestuurlijke als het ambtelijke traject.	De waterschappen die het aangaat zijn uitgenodigd voor de bestuurlijke overleggen en de regio-overleggen.	Geen.
19.2	Indiener stelt voor om 'water en bodem zijn sturend' toe te voegen aan de uitgangspunten. Hiermee wordt er aangesloten op de NOVI, het coalitieakkoord en de daaropvolgende beleidsvoornemens, zoals de kamerbrief van IenW over de rol van water en bodem bij ruimtelijke ordening van 25 november 2022.	In deze fase van het project gaat het om selectie van kansrijke alternatieven. Daarbij is geconcludeerd dat bodem en water niet op voorhand leiden tot onmogelijkheden op grond waarvan een alternatief als niet kansrijk moet worden beoordeeld. Dit betekent dat voor dit project de effecten van de alternatieven op bodem en water in beeld worden gebracht in het Plan-MER en het Project-MER.	Uitwerking in cNRD-NKA.
19.3	Indiener wil in gesprek over de wijze waarop bodem en water sturend kan zijn in relatie tot de ruimtelijke verkenning.	Er heeft met indiener (meerdere malen) overleg plaatsgevonden. In het antwoord op 19.2 is aangegeven op welke wijze water en bodem worden meegenomen in dit project.	Geen.